

Кучерук О. А., Сергієнко Б. Б., Шурхно Н. Ф. Проектна діяльність як компонент лінгвометодичної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (13-15 травня 2021 року, м. Запоріжжя): електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. – 2021. Ч. 2. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1bEuLbRQcP6bUL5gBsbhA9tGtzshRxqxy/view>

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ЛІНГВОМЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Кучерук О. А., Сергієнко Б. Б., Шурхно Н. Ф.

Україна, м. Житомир, Житомирський державний університет імені Івана
Франка

Одна з головних проблем українського суспільства – це підготовка майбутніх фахівців до реальних умов професійного життя. Сучасний етап розвитку освіти передбачає оновлення освітнього процесу на основі взаємодії соціального, особистісного й технологічного чинників. З огляду на це лінгвометодична підготовка майбутніх учителів української мови і літератури має здійснюватися на засадах сучасних методологічних підходів до навчання, особливе значення з-поміж яких мають особистісно-діяльнісний, професійно орієнтований, компетентнісний, соціокультурний, творчо-розвивальний, медіаосвітній тощо.

Відповідно до ключових положень Професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти (2020 р.) педагог має володіти загальними і професійними компетентностями, що становлять базу для успішного виконання освітнього процесу. За цим документом, трудові функції вчителя корелюють із низкою професійних компетентностей, однією із яких є проєктувальна, що передбачає здатність педагога проєктувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів [5]. Залучення студентів до проєктної діяльності є необхідною умовою досягнення мети підготовки компетентного вчителя-словесника, який

спроможний до креативності, винахідливості, а також до самореалізації, самовизначення та самовдосконалення. Так визначаємо актуальність теми пропонованої публікації.

Важливим для розв'язання окресленої проблеми розглядаємо формування проєктувальної компетентності в майбутнього вчителя української мови та літератури, а також методичних навичок формування цієї компетентності і в здобувачів загальної середньої освіти.

Аналіз праць науковців свідчить, що окремі аспекти проєктної діяльності в освітньому процесі досліджують Л. Василевська, С. Ізбаш, Л. Лук'янова, Н. Морзе, С. Сисоєва та ін. Водночас питання розроблення проєктів у системі вітчизняної мовно-літературної освіти потребують, на нашу думку, більшої уваги. Над ними працюють О. Горошкіна, О. Ісаєва, С. Караман, О. Караман, Г. Корицька, О. Кучерук, О. Полінок, О. Семенов, Т. Яценко та ін. Зокрема, в праці «Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови» акцентовано на проєктній технології як важливому компонентові лінгвометодичної підготовки майбутнього вчителя-словесника, запропоновано деякі рекомендації щодо використання проєктної технології в освітній практиці [4, с.78-81]. Незважаючи на інтерес дослідників до цієї технології, теорія проєктної діяльності в умовах діджиталізації освіти розроблена недостатньо, а в освітній практиці лінгвометодичної підготовки розвивальний потенціал проєктної технології використовується неповною мірою.

Відповідно до сказаного ставимо за *мету* розглянути особливості проєктної діяльності в процесі лінгвометодичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури та поділитися досвідом виконання групового проєкту у форматі відеодайджесту «З Україною в серці».

За М. Уйсімбаєвою, метою сучасної освіти є становлення особистості як висококультурної, розвиненої та творчої, яка здатна до самоосвіти й саморозвитку. Здобути відповідний досвід дає змогу проєктна діяльність у компетентнісно спрямованій освіті [7, с.258].

На основі вивчення праць Н. Грони, К. Климової, В. Нищети та інших науковців, проєктну технологію розглядаємо як сукупність форм, методів, засобів навчання, підпорядковану наперед заданим цілям і орієнтовану на розв'язання проблеми, виконання творчого завдання та презентацію продукту проєктної діяльності. Саме проєктна технологія передбачає побудову моделей вирішення проблемних ситуацій, використання пошукових зусиль, спрямованих на дослідження, творчість, розроблення ефективних шляхів створення проєктних продуктів, на їх захист і аналіз результатів.

На думку О. Слободяник, педагогічне проєктування – це вищий рівень здобуття умінь та навичок, спрямованість педагога на здійснення успішної діяльності, що виявляється у його творчості, у постійному вдосконаленні мистецтва навчання, виховання і розвитку людини. Педагогічна творчість розглядається як стан педагогічної діяльності, при якій відбувається створення нового в змісті, організації освітнього процесу. Педагогічне проєктування є сукупністю практичних умінь та навичок, необхідних для створення педагогом кінцевого продукту – проєкту; педагогічне проєктування – вищий рівень творчої діяльності педагога. Педагогічне проєктування з технологічного погляду – це система, яка складається із загальної культури, гуманістичного спрямування, професійних знань і вмінь, творчості, педагогічних здібностей, технологічної компетентності. Під педагогічним проєктуванням дослідниця розуміє цілеспрямовану діяльність педагогів зі створення проєкту, який становить інноваційну модель педагогічної системи, орієнтовану на масове використання [6].

Проєктна діяльність спрямована на розвиток пізнавальних навичок і продуктивної співпраці здобувачів освіти, формування вміння самостійного конструювання своїх знань, орієнтування в інформаційному просторі, комунікацію та ін. Під час процесу підготовки і виконання проєкту здобувачі освіти мають змогу аналізувати, узагальнювати та інтегрувати знання, здобуті з різних джерел.

Проектна технологія навчання передбачає самостійну діяльність здобувачів освіти – індивідуальну, групову, яку вони виконують протягом певного відрізка часу. Названа технологія спрямована на вирішення проблеми з використанням різних методів і засобів навчання, а також на основі інтеграції знань, умінь із різних галузей науки, техніки, технології, творчості.

Вимогами до організації лінгвометодичного проєкту є: наявність лінгвометодичної проблеми, що потребує інтегрованих знань, інформаційно-тематичного пошуку; пізнавальна, теоретична/ практична значущість передбачуваних результатів; поєднання самостійної індивідуальної діяльності здобувачів з груповою роботою під керівництвом викладача, проєктування цілей лінгвометодичного характеру; використання пошукових, дослідницьких та інших методів; виготовлення матеріальних продуктів (словник, відеоресурс, збірник, мультимедійна презентація та ін.) тощо.

Щодо переваг проєктної технології в лінгвометодичній підготовці майбутнього вчителя, то можна виокремити такі: у процесі виконання проєкту вдосконалюються навички самоосвіти, саморозвитку, професійної самопрезентації; змінюються смисли навчання із запам'ятовування та повторення інформації на відкриття, інтеграцію, творчість та презентацію лінгвометодичних досягнень; здобувачі освіти мають змогу проходити всі етапи «виробництва»: від цілепроєктування, створення співвідносної з цілями моделі продукту до її реалізації.

На сьогодні використання проєктної діяльності в межах лінгвометодичної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури має важливе значення, оскільки студенти-філологи співпрацюють і набувають навичок планування, конструктивного діалогу, проводять пошуково-аналітичну роботу, набувають досвіду критичного мислення, інфомедійної грамотності, академічної культури і доброчесності. Суттєвим надбанням у процесі виконання проєкту в умовах діджиталізації освіти є вдосконалення ІКТ-компетентності.

Істотним доповненням до проєктної діяльності майбутніх фахівців в умовах сьогочасної освіти є використання інструментів інформаційно-

комунікаційних технологій. Власне застосування інноваційної технологічної бази для виконання проєкту виводить роботу студентів на новий рівень – рівень електронного навчання – завдяки поєднанню роботи з комп'ютером, мобільним телефоном, мультимедіа, ютуб-каналом і навчання в онлайн-форматі тощо. В умовах пандемії COVID-19 таке навчання стало особливо актуальним, до того ж воно розширило можливості традиційної освіти, надало їй нових смислів, співвідносних із особливостями життя в інформаційному суспільстві, – а отже, має соціальне значення.

Поділяємо думку Г. Корицької, що в контексті освітніх перетворень і нововведень учитель української мови та літератури має не лише акумулювати ґрунтовні предметні знання, а й володіти методикою навчання предмета на основі широкого діапазону інноваційних технологій [3, с.50]. Водночас акцентуємо на тому, що для якісної професійної підготовки майбутнього вчителя-словесника ефективним є інтегрування ІКТ у проєктну діяльність студентів-філологів.

Як було зазначено, сучасний учитель відповідно до нормативних документів має володіти, зокрема, професійною *проєктувальною компетентністю*, а також уміти формувати навички проєктної діяльності у здобувачів освіти. Розглянемо відповідний педагогічний досвід, що впроваджується під час вивчення дисциплін «Педагогічна риторика» та «Методика викладання української мови в закладах освіти» у Житомирському державному університеті імені Івана Франка, – завдяки проєктній діяльності зацікавлені магістранти створили відеодайджест «З Україною в серці», основна мета якого популяризувати українське слово, культуру української мови, зокрема в середовищі учнів, студентів, учителів.

Ми виходимо з того, що *дайджест* (англ. digest – короткий виклад) – це видання, яке містить стислий виклад твору/творів у вигляді сукупності витягів із оригіналу чи у формі його вільного переказу (перекладу) або добірку в повному чи скороченому вигляді текстів, вибраних із інших видань. Мета укладання дайджесту – виявлення в першоджерелах ключової, об'єктивної та

важливої інформації. За часом публікування дайджест може бути неперіодичним, періодичним і продовжуваним виданням [2]. Під *відеодайджестом* (англ. video i digest) розуміємо дайджест у відеоформаті.

«З Україною в серці» – це, з одного боку, магістерський проєкт як повний цикл проєктної діяльності (з трьома фазами: проєктування, технологічною, підсумково-рефлексійною) майбутніх учителів української мови і літератури, а з іншого, – продукт такої діяльності, тобто мовно-освітній відеодайджест з однойменною назвою, що розроблено в межах усеукраїнського проєкту IREX «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» (який виконується за підтримки МОН України та АУП). Відповідно до нашого задуму в основі зазначеного відеодайджесту – серія пізнавальних відео, у вигляді подорожі потягом, на зупинках розглянуто окремі аспекти української мови і мовленнєвої практики, що є джерелом науково-популярної інформації з урахуванням новітніх досягнень мовознавства. Як приклад можна навести випуск №2 нашого проєкту (<https://www.youtube.com/watch?v=fvuWXxmKFkM>). На трьох зупинках розглядаються такі лінгвістичні питання:

- типові помилки в написанні XX Всеукраїнського радіодиктанту національної єдності 9 листопада 2020 року;
- правила вживання кличного відмінка;
- заміна іншомовних слів питомо українськими.

Автори проєкту намагаються враховувати сучасні тенденції і теми, які допоможуть у підготовці до контрольних робіт, до ЗНО. Наприклад, учасники всеукраїнського радіодиктанту національної єдності могли перевірити написання слів та головне – зрозуміти, за яким правилом писати відповідні орфограми.

Загалом окреслений формат проєкту «З Україною в серці» пов'язаний із сучасними тенденціями модернізації освіти, хоча б тому, що передбачає формування проєктувальної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури та використання інструментів інформаційно-комунікаційних технологій у системі лінгвометодичної підготовки магістрантів. Окреслений

досвід відповідає сучасним вимогам до створення інноваційного освітнього середовища. Виконання лінгвометодичних проєктів розширює мовний світогляд майбутніх фахівців, їхній соціокультурний досвід, розвиває інфомедійну грамотність, критичну думку, здатність продукувати оригінальні ідеї, розв'язувати проблеми, комунікувати, навички співпраці. Відповідна робота здобувачів освіти потребує не лише належної організації, а й контролю на новому якісному рівні, що передбачає представлення й прилюдний захист виконавцями свого проєкту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, розуміння суті й особливостей проєктної діяльності має важливе значення для послідовного впровадження її в освітньому процесі. Така діяльність лінгвометодичного характеру передбачає інтеграцію і застосування знань та вмінь майбутніми вчителями-словесниками, збагачення особистісного і професійного досвіду. Проєктна діяльність як ефективна умова формування компетентного майбутнього вчителя української мови та літератури спрямована на розвиток здатності проєктування цілей, моделювання, критичного мислення, креативності, навичок пошуково-аналітичного характеру, самоорганізації та професійних здібностей. Перспективу дослідження проблеми вбачаємо в розкритті переваг відеодайджесту як електронного освітнього ресурсу та труднощів у його створенні.

Література:

1. Городенська Катерина. Українське слово у вимірах сьогодення / Городенська Катерина. – 2-е вид., доп. – К. : КММ, 2019. – 208 с.
2. Дайджест// Українська бібліотечна енциклопедія. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%94%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%81%D1%82>
3. Корицька Г. Р. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища / Корицька Г. Р. // E-learning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін : [колективна монографія] / В. Пашков, В. Лісіцин, Т. Каракатсаніс, Г. Корицька, А. Курінна, Т. Путій, О. Сирцова, Н. Шацька ; за заг. ред. Г. Р. Корицької, Т. М. Путій. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2017. – С. 40-54.
4. Кучерук О. А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови / Кучерук О. А. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 182с.
5. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»// Реєстр професійних стандартів. – Електронний ресурс. – Режим доступу:

<https://www.me.gov.ua/documents/detail?lang=uk-ua&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=restprofesiinikhstandartiv> (дата звернення: 04.05.2021).

6. Слободяник О. Аналіз поняття «проект», «проектна технологія», «педагогічне проектування» у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців / Слободяник О. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/32308793.pdf> (дата звернення: 04.05.2021).

7. Уйсімбаєва М. Проектна діяльність: теоретичні аспекти / М. Уйсімбаєва // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 13. – С. 258-263.

8. Український правопис. – К.: Наукова думка, 2019. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://cutt.ly/zxhzz4f> (дата звернення: 04.05.2021).